

Від наукового пошуку до практичного втілення (результати науково-практичної конференції)

У великому конференц-залі Національної академії наук України у м. Києві 12—13 жовтня 2017 р. відбулася науково-практична конференція з міжнародною участю «Актуальні питання діагностики та лікування захворювань нервової системи». Захід було організовано за участю Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, ГО «Академія практикуючих неврологів» та компанії «Медіамед».

План конференції передбачав проведення одного пленарного і трьох секційних засідань, симпозиуму та майстер-класу, на яких було обговорено актуальні питання етіопатогенезу, клініко-діагностичних критеріїв, лікувальної тактики і профілактики неврологічних захворювань. У роботі взяли участь представники Білорусії, Туреччини, України — провідні вчені з вищих медичних навчальних закладів, науково-дослідних інститутів та клінічних лікарень. Серед учасників були фахівці різних спеціальностей (неврологи, нейрохірурги, дитячі неврологи, педіатри, психіатри, психологи, анестезіологи, інфекціоністи, лікарі загальної практики—сімейної медицини, терапевти, кардіологи, ендокринологи, окулісти, дерматологи, фізіотерапевти, рефлексотерапевти, нейрофізіологи, наркологи). Участь у конференції була безкоштовною.

Програма науково-освітнього заходу охоплювала широке коло питань, які стосувалися сучасної стратегії корекції ендотеліальної дисфункції, лікування початкових виявів цереброваскулярної па-

Члени оргкомітету та співробітники кафедри неврології НМУ імені О. О. Богомольця

тології, комплексної нейропротекції в неврології, корекції енергодефіциту, нейрохірургічного лікування аневризм та оклюзійно-стенотичних уражень церебральних артерій. У центрі уваги були також проблеми структурної пластичності мозку при ішемії, зокрема на тлі цукрового діабету, клініко-нейровізуалізаційного зіставлення у випадках мігренозного статусу. Окрему увагу приділяли обговоренню когнітивних порушень і синдрому втоми у післяінсультний період на тлі розсіяного склерозу за наявності коморбідної судинної патології та метаболічного синдрому. Жваву дискусію викликали аспекти нейрозапального генезу хвороби Паркін-

Уважні слухачі — учасники конференції

Привітальне слово до учасників конференції Т. М. Черенько, проректора з наукової роботи НМУ імені О. О. Богомольця

сона, маніфестованої вірусної інфекції, паранеопластичних синдромів.

З привітальним словом до учасників конференції звернулася проректор з наукової роботи Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця Т. М. Черенько.

Пленарне засідання відкрила заслужений діяч науки і техніки України професор ДУ «Інститут геронтології імені Д. Ф. Чеботарьова НАМН України» (м. Київ) І. М. Карабань доповіддю на тему «Сучасна стратегія корекції ендотеліальної дисфункції в комплексному лікуванні неврологічних захворювань». Вона висвітлила сучасні уявлення про роль ендотелію у продукції низки біологічно активних речовин нейрогуморальної регуляції судинного тону і підтриманні судинного гомеостазу. На думку професора, порушення функції ендотелію є ключовим у розвитку багатьох судинних і нейродегенеративних захворювань, а медикаментозні засоби корекції ендотеліальної дисфункції шляхом оптимізації вироблення NO мають відновити антитромботичні, протизапальні та антипроліферативні ендотеліальні механізми.

Доповідь «Комбінована нейропротекція в ангіоневрології: стратегія і можливості» керівника відділу інформаційного аналізу ДУ «Інститут геронтології імені Д. Ф. Чеботарьова НАМН України» С. Г. Бурчинського була присвячена проблемі вибору ефективного нейропротекторного засобу в лікуванні цереброваскулярних захворювань. Прагнення захистити мозок від незворотних змін в умовах хронічної судинної патології пояснює той факт, що близько 90 % таких пацієнтів отримують два, три нейропротекторних препарати і більше. Для зменшення ризиків терапії та підвищення комплаєнсу доцільно використовувати засоби із комплексним впливом на метаболічну, нейромедіаторну та судинну ланки ішемічного каскаду. Доповідач детально описав механізм дії препаратів з мультимодальним специфічним мембранопротекторним впливом.

С. Г. Бурчинський, керівник відділу інформаційного аналізу ДУ «Інститут геронтології імені Д. Ф. Чеботарьова НАМН України»

Завідувач кафедри неврології № 2 Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика (м. Київ), професор О. В. Ткаченко представила доповідь на тему «Паранеопластичні неврологічні синдроми: клінічні та діагностичні характеристики». Аналіз даних літератури і результатів власних клінічних спостережень паранеопластичних синдромів виявив неспецифічність неврологічних виявів, інколи їх мінімальну вираженість, наявність клінічної дисоціації, поєднання неврологічних розладів з паранеопластичними змінами інших органів і систем. Було запропоновано алгоритм виявлення онкомаркерів залежно від неврологічного синдрому, але лабораторні дані не завжди відображують наявність паранеопластичного синдрому і можуть бути відстроченими.

Не меншу цікавість аудиторії викликала доповідь професора Інституту фізіології імені О. О. Богомольця НАН України (м. Київ) Г. Г. Скибо «Структурна пластичність мозку при ішемії». Було продемонстровано експериментальні моделі церебральної ішемії, ультраструктурний аналіз синаптичних терміналей, зміни синаптичних терміналей CA1 зони гіпокампа під ішемічним впливом. Статистично значуще збільшення контактів між гліальними елементами та синаптичними терміналями після ішемічного впливу вказує на активацію гліальних клітин і можливе залучення їх до модуляції нейрональної функції та пластичної перебудови пошкодженої ділянки мозку. Зазначено, що в експерименті трансплантовані клітини виживають у мозку ішемізованих тварин до 90 діб після трансплантації та диференціюються як в астроцити, так і в нейрони, здатні утворювати синапси з нейронами гіпокампа реципієнта.

Перше секційне засідання конференції розпочав виступ доктора медичних наук М. А. Трещинської (Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика, м. Київ) «Сучасні підходи до діагностики і лікування початкових виявів цереброваскулярних захворювань». Було представлено етіопатогенетичну класифікацію захво-

О. О. Копчак, завідувач кафедри неврології, психіатрії, рефлексотерапії та мануальної терапії ПВНЗ «Київський медичний університет»

рювань дрібних церебральних судин, висвітлено особливості патології лептоменінгеальних та інтрапаренхіматозних артерій, капілярів і дрібних вен, які на відміну від великих артерій неможливо візуалізувати *in vivo*. Відзначено, що зменшення щільності зв'язків між різними структурами головного мозку внаслідок патології дрібних судин відображається зокрема на когнітивних функціях пацієнта.

Особливості когнітивних порушень у пацієнтів при коморбідності цереброваскулярної патології та метаболічного синдрому висвітлено у доповіді завідувача відділу вікової фізіології та патології нервової системи ДУ «Інститут геронтології імені Д. Ф. Чеботарьова НАМН України» професора Н. Ю. Бачинської та завідувача кафедри неврології, психіатрії, рефлексотерапії та мануальної терапії ПВНЗ «Київський медичний університет» доктора медичних наук О. О. Копчак. За даними авторів, метаболічний синдром асоціюється з вираженішими когнітивними розладами в усіх вікових групах хворих з дисциркуляторною енцефалопатією (порівняно з відповідними пацієнтами без метаболічного синдрому), особливо в осіб похилого і старечого віку.

Питанню терапії розладів когніції були присвячені доповіді С. Г. Бурчинського «Мультиmodalна активація когнітивної сфери як терапевтичної стратегії в неврології» та завідувача кафедри неврології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, професора Л. І. Соколової «Післяінсультні когнітивні порушення та їх корекція».

Друге секційне засідання розпочалося з розгляду нейрохірургічних підходів до лікування окремих форм судинної патології головного мозку, запропонованих завідувачем відділення невідкладної судинної нейрохірургії ДУ «Інститут нейрохірургії імені А. П. Ромоданова НАМН України» (м. Київ) кандидатом медичних наук В. В. Морозом. Було представлено відеоматеріал операцій із застосуванням екстра-інтракраніального та інтра-інтракраніального мікроанастомозу в лікуванні складних артеріальних аневризм головного мозку, а також використання екстра-інтракраніального мі-

кроанастомозу в лікуванні оклюзійно-стенотичних уражень церебральних артерій.

Про результати власних досліджень морфологічних характеристик тканин головного мозку в разі церебрального інсульту в пацієнтів із цукровим діабетом доповіла професор кафедри внутрішньої медицини № 2 Донецького національного медичного університету (м. Лиман) Т. Є. Михайличенко. За даними патоморфологічного дослідження встановлено, що на тлі порушень ангіоархітектоніки судин мікроциркуляторного русла були виражені зміни внутрішньомозкових артерій у вигляді фібриноїдного некрозу, периваскулярного фіброзу, гіалінозу. До специфічних патоморфологічних ознак також слід віднести випадіння нейронів і виражену дистрофікацію I—IV шарів кори лобної і скроневої часток головного мозку.

Представниця ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія» (м. Полтава) кандидат медичних наук І. І. Дельва на підставі даних літератури і власних спостережень визначила післяінсультну патологічну втому як мультикомпонентне явище. Було висвітлено предиктори розвитку та особливості клінічного перебігу патології. Рекомендації щодо діагностики та ефективного менеджменту патологічної втоми були надані з позицій доказової медицини.

Проблема розвитку церебрального інсульту на тлі маніфестованої вірусної інфекції було висвітлено у доповіді доцента кафедри неврології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця кандидата медичних наук Н. С. Турчиної. Було представлено дані літературних джерел і результати власних досліджень щодо частоти виникнення ішемічного інсульту з вірусною коморбідністю, визначено її вплив на процеси відновлення неврологічних функцій таких хворих.

Традиційно у нашому науково-освітньому заході беруть участь науковці та практичні лікарі з Білорусії. Цього разу було заслухано доповідь Н. Є. Алейнікової (УЗ «5-та міська клінічна лікарня», м. Мінськ) «Нейрозапалення за хвороби Паркінсона: факт чи

В. В. Мороз, завідувач відділення невідкладної судинної нейрохірургії ДУ «Інститут нейрохірургії імені А. П. Ромоданова НАМН України»

Н. Є. Алейнікова, лікар УЗ «5-та міська клінічна лікарня» м. Мінська (Білорусь)

фікція?». Результати проведеного дослідження засвідчили наявність запальних реакцій у сироватці крові та лікворі пацієнтів з хворобою Паркінсона. Підвищений рівень кортизолу може корелювати з неспецифічною імунною і запальною відповіддю у частини пацієнтів з цією патологією.

Доцент кафедри неврології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця кандидат медичних наук К. В. Антоненко присвятила свій виступ характеристиці головного болю у пацієнтів з гострим порушенням мозкового кровообігу. За даними доповідача, цефалгічний синдром трапляється у 38,1 % пацієнтів з гострим ішемічним інсультом, частіше — у пацієнтів жіночої статі та осіб з локалізацією ураження в басейні задньої циркуляції, при атеротромботичному підтипі інсульту. У понад 80 % пацієнтів головний біль має клінічні ознаки головного болю напруження.

Проблему невідкладних станів у неврології висвітлила у своїй доповіді «Клініко-нейровізуалізаційне зіставлення у хворих на мігрень, ускладнену мігренозним статусом» Ю. П. Дідкова (Київська клінічна лікарня на залізничному транспорті № 2, м. Київ). За результатами проведеного клінічного дослідження виявилось, що у хворих на мігрень, ускладнену мігренозним статусом, спостерігається характерне формування початкових ознак атрофічного процесу та формування дрібновогнищевих зон гліозу як результат перенесеної ішемії на тлі мігренозного статусу.

Другий день конференції розпочався симпозиумом на тему «Методи регенеративної медицини в неврології». З доповіддю «Терапевтичний потенціал постнатальних мультипотентних стовбурових клітин — похідних нервового гребеня» виступив науковий співробітник ДУ «Інститут генетичної та регенеративної медицини НАМН України» (м. Київ), головний біолог біотехнологічної лабораторії Ilaaа. regeneration Медичної компанії Ilaaа (м. Київ) Р. Г. Васильєв. Лікар-нейрохірург Медичної компанії Ilaaа В. Ф. Грицик презентував доповідь на тему «Застосування клітинних технологій у лікуванні

спинномозкових травм та гриж міжхребцевих дисків». Метою оригінальних досліджень була клінічна апробація методів регенеративної медицини в нейрохірургії та неврології з оцінкою їх безпечності та ефективності, а також визначення перспективних напрямів використання клітинних технологій. Методику паравертебрального введення аутологічних і алогенних мультипотентних стовбурових клітин застосовано у хворих з нейрокомпресійним синдромом, спричиненим грижею міжхребцевих дисків, больовим синдромом на тлі асептичного спондилодисциту, а також з наслідками травматичного ушкодження спинного мозку. Обнадійливі результати дослідження вказують на доцільність розвитку регенеративної медицини.

Професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, заступник генерального директора з наукової діяльності Медичної компанії Ilaaа В. С. Мельник висвітлив перспективу застосування методів регенеративної медицини у неврологічній практиці. Він повідомив про низку клінічних випробувань клітинної терапії при бічному аміотрофічному склерозі, хворобі Паркінсона, розсіяному склерозі, мозковому інсульті, які заплановані або тривають у різних країнах. Доповідач підкреслив відсутність інформації про небезпеку застосування стовбурових клітин, отриманих із дорослого організму, і потенційну користь, яка може переважити ризики у хворих на неврологічні захворювання.

Третє секційне засідання відкрив старший науковий співробітник Інституту травматології та ортопедії НАМН України (м. Київ) кандидат медичних наук Я. В. Фіщенко. У його виступі, присвяченому диференційній діагностиці болю у спині, зазначено важливість змін клубово-крижового суглоба у розвитку цього больового синдрому. Особливу увагу приділено діагностичним тестам для виявлення дисфункції клубово-крижового зчленування. Оцінено ефективність лікувальних блокад і методу безперервної радіочастотної абляції за такої патології.

В. С. Мельник, декан медичного факультету № 1 НМУ імені О. О. Богомольця, професор кафедри неврології НМУ імені О. О. Богомольця

Емір Рушен, консультант відділення неврології клініки Medical Park м. Стамбул (Туреччина)

Вертеброгенним ураженням нервової системи була присвячена доповідь «Підвищення якості лікування попереково-крижових радикулопатій з використанням методів мануальної терапії» В. О. Євдокимова (Запорізька обласна клінічна лікарня, Центр лікування болю доктора Євдокимова, м. Запоріжжя). Доповідач повідомив власні дані щодо ефективності комплексної терапії хронічних вертеброгенних корінцевих синдромів, яка впливає на патогенез захворювання шляхом активації саногенетичних, зокрема антиноцицептивних механізмів, а також блокує невropатичний компонент болю.

Професор кафедри неврології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця О. А. М'яловицька виступила з доповіддю на тему «Прогностична оцінка розвитку когнітивних та емоційних порушень у хворих на розсіяний склероз» (співдоповідач Ю. В. Хижняк). Представлені результати клінічного дослідження свідчать про характерну множинність вогнищ ураження у 5—7 зонах головного мозку за наявності як депресії, втоми, так і когнітивних розладів у хворих на розсіяний склероз. Відзначено переважання субтенторіальних вогнищ демієлінізації у разі виникнення депресії, а супратенторіальних — у разі розвитку когнітивної дисфункції та втоми.

Завідувачка неврологічного відділення Олександрівської клінічної лікарні м. Києва Л. О. Вакулєнко поділилася досвідом використання комплексних біорегуляційних препаратів для корекції енергодефіциту.

Новітні дані з проблеми розладів сну були представлені доповідачем із Туреччини Е. Рушеном (відділення неврології клініки Medical Park Başçelievler, Стамбул). Було висвітлено найпоширеніші форми порушень сну за наявності синуклеопатії, таупатії, інсульту, міастенії, хвороби Гентінгтона, бічного аміотрофічного склерозу тощо. Також було розглянуто дихальні та поведінкові розлади під час різних фаз сну. Доповідач дав вичерпні відповіді на запитання аудиторії щодо характеру порушень сну у хворих з набутими і спадковими захворюваннями нервової системи.

У форматі майстер-класу, який провела завідувач кафедри неврології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця, професор Л. І. Соколова, було розглянуто тактику ведення пацієнтів із загостренням розсіяного склерозу.

Л. І. Соколова, завідувач кафедри неврології НМУ імені О. О. Богомольця

Було представлено алгоритм діагностично-лікувальних заходів з позицій доказової медицини, впроваджений у світову клінічну практику. Зазначено, що терапію необхідно розпочати не пізніше 2 тиж після розвитку загострення, а її золотим стандартом є пульс-терапія метилпреднізолоном. За необхідності ескалації терапії загострення застосовують ультрависокі дози в умовах спеціалізованого центру, а у разі протипоказань або недостатності ефекту — еферентні методи лікування у відділенні реанімації та інтенсивної терапії.

Стендова доповідь «Вивчення діагностичної інформативності конституційно-біологічних та сомато-вісцеральних маркерів недиференційованої дисплазії сполучної тканини у хворих із спондилогенною вертебробазиллярною недостатністю» була підготовлена науковцями Харківського національного медичного університету — завідувачем кафедри неврології № 1 професором І. А. Григоровою, завідувачем кафедри неврології № 2, професором О. Л. Товажнянською та доцентом кафедри неврології № 2, кандидатом медичних наук Н. О. Некрасовою. Робота була присвячена вивченню особливостей фенотипу як предикторів розвитку цереброваскулярних порушень. Автори зазначили, що конституційно-біологічні та соматовісцеральні індикатори інтегративно відображують вплив фенотипових особливостей на формування ризику судинних порушень, що слід урахувати для уникнення серйозних порушень мозкового кровообігу в молодому віці.

Підготувала Т. А. Довбонос
Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця